

lánya, Németh Judit, az MTA rendes tagja.

Iskolateremtő munkáját itthon nem folytathatta. Meg kellett válnia legtehetségesebb tanítványaitól, akik félve találkoztak vele. Ezekről az időkről is írt Berceli Tibor, Veszely Gyula és Zombory László, az MTA doktorai, akik később maguk is műegyetemi tanáráként képviselték Simonyi Károly szellemiségét.

1971-ben egy szemeszter erejéig külföldön, Németországban vállalt munkát. Vendégtanárságáról a szemtanúk, Hans-Georg Unger és Klaus Schünemann professzorok írtak. Hallgatói felismerték magára maradottságát, melleszét. Felkérték, hogy a vári kollégiumban beszéljen, amiről kedve van, szívesen követik, hallgatják előadásait. Lehetetlen helyzetében, hallgatóinak szeretete és szolidaritása mellett képes volt ismét újat alkotni. 1973 Nagycsütörtökén megtörtént a csoda: Simonyi ötvenhét évesen megtalálta önmagát. Az ELTÉ-n kezdte el azt a sikeres előadásorozatot, amin felbuzdulva nekilátott *A fizika kultúrtörténete* megírásának. Élete hátralevő részében döntően ezzel foglalkozott. Az emlékirások közül sokan emlékeznek erre az időre, így Gyulai József, Michelberger Pál, Náray-Szabó Gábor, Vámos Tibor, az MTA rendes tagjai. Ez a nagy mű hozta meg a professzornak a kiemelkedő sikert és megérdemelt elismerést.

Nyelvtanulás nehézségekkel

Ki diszlexiás? Milyen nehézségekkel küzd a diszlexiás a nyelvtanulásban? Egyáltalán tanuljon-e nyelvet? Szerezzen-e nyelvvizsgát? Vagy legyen-e felmentve a tanulás és/vagy az osztályozás és/vagy a nyelvvizsga alól? Ha felmentést kap, az csak az írásbeli, csak a szóbeli vagy mindkét részre vonatkozzék? Ha tanul, milyen módszerrel tegye? Ha osztályozzák, vizsgázik, milyen módon történjék ez? Meg-

A kötet mondanivalóját a *Simonyi Károly és tudásközössége* című CD-összeállítás teszi teljessé, amely korszakonként taglalja életét, munkásságát és vázlatos ecsetvonásokkal kálváriáját a Műegyetemen. A mellékletet Várszegi Asztrik főapát úr ajánlja az olvasó figyelmébe. Követendő példaként említi Simonyi Károly alázatát és szeretetet sugárzó személyiségét. A visszaemlékezők, tisztelők, barátok, munkatársak és tanítványok vallják, hogy a professzor úr (kb. 150 CV-vel jellemzett) tudásközösségében létrehozott, a kultúrák ismeretén, az interdiszciplináris probléma megközelítésen alapuló szellemiség követendő példa a jövő nemzedékek számára is.

E recenzió írója nem ismerhette személyesen a professzor urat, de a 60-as évek végén NDK-s mérnökhallgatóként ő is Simonyi német nyelvű könyvéből tanulta az elméleti villamosságtant. A személyes visszaemlékezések összegyűjtésével ez a kötet nemcsak méltó tisztelgés az akadémikus szakmai munkássága előtt, de sokoldalúan mutatja be az EMBERT, aki nevét *A fizika kultúrtörténete*-vel tette halhatatlanná. Köszönet érte. (*Erdősi Gyula – Kádár Katalin szerk.: Az iskolateremtő Simonyi Károly professzor. Pontus Kft., 2011*)

Bársony István
villamosmérnök

annyi kérdés, melyre a válasz éppoly összetett, mint a könyv címének szavai.

A kilencszerzős tanulmánykötet több tudományág szemszögéből és több módszerrel közelíti meg a diszlexiások nyelvtanulását. Ez feltétlenül előnyére válik a műnek, amely jól ötvözi a tudomány eredményeit a terepmunkával: osztálytermi megfigyelésekkel, tesztekkel, interjúkkal és kérdőívekkel.

A bevezetés (a két szerkesztő tollából) és az I. fejezet (Gósy Mária írása) elméleti alap-

vetésben próbál megküzdeni a fogalmak és a terminológia tisztázatlanságával, ugyanis a gyerekcipőben járó szakma sok szakkifejezést használ (különböző meghatározásokkal vagy anélkül) egymással összefüggő vagy egymáshoz közel álló fogalmakra.

A könyv egyik legérdekesebb része a II. fejezet. Ebben Sarkadi Ágnes a diszlexiás/diszgrafiás tanulók jogairól szól. Ismerteti a jogszabályok biztosította kedvezményeket, felmentéseket az általános iskolától a felsőoktatásig.

Ez a fejezet messze túlmutat a jogon. Egyrészt összehasonlítja a jogszabályok által elméletileg létrehozott helyzetet a valósággal – és jelentős eltérést talál. Másrészt felhívja rá a figyelmet, hogy a 2007-es felülvizsgálat következtében a korábban sajátos nevelési igényűnek nyilvánított több mint harmincezer gyermek harmada kikerült ebből a körből, pedig „a diszlexia nem betegség, tehát nem is múlhat el” – ahogy a köztudatba sajnos át nem ment megállapítás fogalmaz. Ez a változás komoly aggályokat vet fel a diagnosztikával és/vagy a felülvizsgálattal kapcsolatban.

Szintén feltűnő következtelenséget tükröz a diszlexiás tanulók besorolásának különbsége a közoktatási törvény szerint (amelynek alapján a diszlexiások vagy sajátos nevelési igényű, vagy beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő diákok – a diszlexia mértékétől függően; az elhatárolás azonban közel sem egyértelmű) és a felsőoktatási törvény szerint (amelynek alapján a diszlexiások a beszéd- és más fogyatékkal élő hallgatók csoportjába tartoznak – ami az éppen frissebb jogszabály esetén visszalépést jelent a korszerű felfogáshoz képest).

A következő rész a diszlexiás nyelvtanulók tanulási folyamatait három szemszögből vizsgálja: a nyelvtanáréból, a diákéból, vala-

mint egy idegen nyelvi teszten nyújtott teljesítmény alapján. Kormos Judit és Míró Anna kimutatja, hogy a diszlexiás diákok nehézségeket tapasztalnak a nyelvtanulás szinte összes területén: elsősorban a helyesírás, kiejtés, olvasás és szókincstanulás terén, de gyakran a nyelvtannal is gondjaik vannak. Legkevésbé a hallás utáni szövegértés és a beszédkézség jelent problémát. Az átélt kudarcok kihatnak a diákok személyiségére is. Ez is indokolja a diszlexiás diákok speciális segítségét a nyelvtanulásban például gyakori ismétlésekkel és a betű–hang megfeleltetéseknek a szokásosnál részletesebb megtanításával.

A IV. fejezet (szerzői: Kormos Judit, Sarkadi Ágnes és Kálmos Borbála) a II. fejezet egyfajta folytatásaként külön kitér az államilag elismert nyelvvizsgákra: ezek ugyanis egyaránt nélkülözhetetlenek a diplomához és a munka világában is. Az interjúk arra utalnak, hogy nem minden diszlexiás tud (vagy egyáltalán kíván) élni a lehetséges kedvezményekkel, például mert nem akar szembenézni a külvilág előítéleteivel, vagy a kedvezményeket a gyakorlatban nem mindig biztosítják. Tapasztalataik alapján a szerzők ajánlásokat fogalmaznak meg a nyelvvizsgaközpontok számára: a lap színe, a betűk mérete és típusa, a sortáv, a többletidő, a helyesírás értékelésének mellőzése, esetleg a szövegszerkesztő és az elektronikus szótár használatának engedélyezése mind jelentős segítséget jelenthet – és nem jelent különös megterhelést a nyelvvizsgaközpontoknak.

A következő rész, Csizér Kata írása a diákok nyelvtanulási motivációjával foglalkozik. Angolul és németül tanuló diszlexiás és nem diszlexiás diákok tanulási viselkedését és motivációját hasonlítja össze. Kimutatja a diszlexiások kisebb motivációját. Ezt a szerző a sorozatos kudarcélményekre és a tanári maga-

tartás hiányosságaira vezeti vissza. Ez utóbbiak részben a nem megfelelő tanárképzésből származnak. A sikerélmények biztosításával nemcsak a motiváció (s vele a tanulás sikeressége) nő, hanem a diák kiegyensúlyozottabban értékeli önmagát – ami a nyelvtanulásnál is fontosabb cél. A motiváció fenntartásában rámutat a megfelelő módszer és a támogató családi környezet szükségére.

A VI. fejezetben olvashatjuk Sarkadi Ágnes és Kormos Judit tanulmányát a diszlexiás nyelvtanulók eltérő tapasztalatairól annak függvényében, hogy korán vagy későn diagnosztizálták-e a tanulási nehézségüket. Arra az eredményre jutottak, hogy az iskola és a tanár diszlexiához való hozzáállása jelentősen befolyásolta a diákok élményeit és nyelvtanulási viselkedését. Ezért is jelent nagy segítséget a korai és pontos diagnózis. A szerzők megfogalmazzák: célszerű lenne a többségi (integrált) oktatásban a diszlexiás tanulók számára idegen nyelvi felzárkóztató csoportokat létrehozni, és a csak diszlexiásokból álló (szegregált) csoportokban is differenciálni az eltérő haladási tempó miatt.

A következő részben Sarkadi Ágnes, Kormos Judit és Kontra Edit arra keres választ, hogy mennyire tájékozottak a nyelvtanárok a diszlexiában. Az eredmény: tájékoztatlanok, mert tanulmányaik és a továbbképzések során szinte semmilyen felkészítést nem kaptak a diszlexiás nyelvtanulók speciális nehézségeiről, igényeiről, kedvezményeiről. Ezért sok tanárnak problémát okoz a diszlexiás nyelvtanulók integrált oktatása. A megkérdezett tanárok és diákok részéről egyaránt gyakori javaslat – de ritka gyakorlat – a külön felzárkóztatás a diszlexiások számára.

Kontra Edit és Kormos Judit olyan iskolákat tanulmányoz, ahol sikeres, egész éven át tartó, a tanrendbe integrált tanítási prog-

ramot valósítanak meg a diszlexiás gyerekek idegen nyelvi felzárkóztatására (ahogy azt az előző írás is ajánlja). A szerzők interjúk segítségével mérték fel, hogyan látják az Oktatási Minisztérium *Előre fűss* speciális pályázati programjának résztvevői a diszlexiások nyelvtanításának módszertani kérdéseit. Nem lett volna feltétlenül szükséges elismételni a kötet elején megadott általános tudnivalókat a diszlexiáról, de a tanulmányok feltétlenül pozitívuma, hogy konkrét tanítási tapasztalatokkal támasztja alá: megfelelő módszerekkel a diszlexiások is jó eredményt érhetnek el a nyelvtanulásban.

Az utolsó rész bemutatja azt a többhónapos terepmunkát, amely három nagyon különböző iskolában zajlott, ám hasonló eredménnyel zárult. A szerzők (Kormos Judit, Orosz Veronika és Szatker Orsolya) azt látják igazolva, hogy a sikeres nyelvtanulás szempontjából még a diszlexiás fiatalok speciális igényeinek ismereténél is fontosabbnak bizonyul az elfogadó, empátikus tanári hozzáállás, a fokozatos haladás, a gyakori ismétlés, az érdeklődés ébren tartása, több érzékszerv bevonása, szünetek közbeiktatása, a biztatás, a kellemes légkör és alacsony csoportlétszám.

A kötet az Esélyegyenlőség a nyelvtanulásban kutatócsoport (ELTE BTK Angol Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék) hároméves vizsgálatának eredményeit foglalja össze. A kutatócsoport időközben megszűnt. Nem mintha sikerült volna teljes esélyegyenlőséget biztosítani a tanulási zavarral küzdőknek a nyelvtanulásban, hanem mert elapadt a finanszírozás. Tennivaló azonban maradt bőven. Talán a legfontosabb: a tanárképzésnek és -továbbképzésnek ezentúl ne legyen mostohagyermek a diszlexiásokkal kapcsolatos tudás! A könyv remélhetőleg hozzájárul ehhez. Megállapításai, ajánlásai (például több-

letidő, sikerélmény, tanárképzés és -továbbképzés korszerűsítése, fokozatos haladás, ismétlés) általában sokkal tágabb körre érvényesek, nemcsak az idegen nyelv tanulására vagy a diszlexiásokra: érdemes megismernie és megfontolnia őket minden pedagógusnak

és szülőnek. (*Kormos Judit – Csizér Kata szerkesztők: Idegen nyelv-elsajátítás és részképeség-zavarok. Budapest: Eötvös Kiadó, 2010*)

Barta Péter

egyetemi docens

ELTE Francia Nyelv és Irodalom Tanszék

Tudós nők, avagy nők a tudományban

Úttörő jelentőségű és szemléletű ez a könyv, amely a *Nők és férfiak esélyegyenlősége a kutatásfejlesztésben a 20. századtól napjainkig* című kutatási projekt keretében, mintegy annak egyik „melléktermékeként” készült el. Az igényes kiállítású vaskos kötet közel négyszáz tudósno portréját, szakmai életútját és legfontosabb eredményeiket, műveiket szedi csokorba, és teszi közkincssé.

Azért újszerű a tudományos kutatásokban jeleskedő nők ilyen reprezentatív seregszemléje, mert lexikonszerű életrajzuk három olyan nőmodellt és a mögöttük rejlő ideológiákat kérdőjelezi meg, amelyek a 20. század társadalmi szerepfelosztását uralták. Az egyik az évszázados múltra visszatekintő *háztartásbeli* szemlélet („asszony maradjon a fakanálnál”), a másik (az engelsi felfogás értelmében): *a nő kizsákmányolt (= proletár) szerepe* a kizsákmányoló (burzsoá) férfival szemben; a harmadik pedig a 20. század közepének terméke: *a nő mint fizikai munkás* (traktorista, esztergályos, kőműves) *egyenlő* képességű és munkabírású a *férfiakkal*.

A történész szerkesztők fáradtságos csapatmunkával összeállított „példatára” (minden esetleges, személyes hiányérzetünk ellenére,) az imént említett teóriák és társadalmi gyakorlat ellenkezőjét bizonyítja. Mind a 377 nő, akiknek 40%-a természettudományok valamelyik területén – orvosként, biológusként,

mérnöként, matematikusként, kémikusként, agrárszakemberként és fizikusként – tevékenykedett, vagy dolgozik ma is, no és a társadalomtudományok – a közgazdaságtan, a történelem, az irodalom- és nyelvtudomány, a zene- és művészettörténet, a pszichológia, szociológia, a jog- vagy a néprajztudomány jeles képviselői – itt közreadott szakmai életrajzukkal és fő műveik jegyzékével a férfidominanciájú magyar tudománytörténet újrágondolására és átírására készítetik az utókort.

Lebilincselően érdekes és információgazdag ez a könyv, mert a száraznak tűnő élettények és bibliográfiai adatok az elmúlt másfél (!) évszázadot is elének tárják, mi több: jellemzik, hisz emberi sorsokat vázolnak fel, állhatatos küzdelmeket, kudarcokat sejtetnek, miközben tudományos művekben megvalósult eredményeket, kiténtetésekben tárgyiasult és tanítványokban testet öltött sikereket tárnak az olvasó elé. Azt sugallják, hogy minden megpróbáltatás, nehézség és látszólagos sikertelenség ellenére, (akkor is, ha származásuk miatt nem tanulhattak tovább, és igen kacskaringós úton jutottak el választott szakterületükre, ahol kiemelkedőt alkottak; vagy ha családjuk, gyermekeik gondozása plusz energiákat követelt tőlük) érdemes a nőknek a tudományok valamelyikében tevékenykedni. Továbbá azt igazolják ezek a rövid életrajzok, hogy a képességek és a talentum nem köthető nemhez, sőt, a nők sajátos problémalátása és megoldásai újszerű tudományos eredményeket produkálnak.